

Наукові перспективи
Видавнича група

Bulletin of Science and Education

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

№ 3(21) 2024

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»**

«Вісник науки та освіти»

***(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)***

Випуск № 3(21) 2024

Київ – 2024

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization

"Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 3(21) 2024

Kiev – 2024

«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2024. № 3(21) 2024. С. 1368

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 01.04.2024, № 1/4-24)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології (спеціальність – 035 філологія)

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, громадської наукової організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання» та громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна).

Редакційна колегія:

- ✚ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✚ Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- ✚ Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- ✚ Вакулик Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✚ Волощенко Марина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету "Одеська Політехніка" (Одеса, Україна)
- ✚ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✚ Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✚ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✚ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✚ Кошетар Ульяна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✚ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Литвинська Світлана Віталіївна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету, (Київ, Україна)
- ✚ Матійчин Ірина Мстиславівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування Навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)
- ✚ Матяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)

СЕРІЯ «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»

Бессалова Т.В.

*До історії створення системи забезпечення якості вищої освіти в європейському просторі вищої освіти.....*1110

Бровко Б.А., Миронюк Л.В.

*Життєвий та педагогічний шлях члена-кореспондента всеукраїнської академії наук Я.П. Новицького.....*1124

Бровко Б.А., Миронюк Л.В.

*Загальний огляд фольклорно-етнографічного доробку Я.П. Новицького історичної тематики.....*1142

Гончаренко О.М., Хмельницька Л.В.

*Життєвий шлях та краєзнавча діяльність Михайла Злобинця.....*1159

Горохівський П.І., Карпенко В.В.

*Становлення інституту військового капеланства в Збройних Силах України.....*1173

Кліш А.Б., Москалюк М.М.

*Боротьба «Дирекції мит у Львові» з контрабандою (1920-ті рр.)...*1186

Кравченко Н.Б., Любовець О.М., Білан С.О.

*Діяльність комісії київської міської ради з питань поновлення прав реабілітованих: початковий етап (1991–1994 рр.).....*1203

Кришній П.І., Печорін О.М.

*Розвиток сил і засобів військових формувань спеціального призначення у воєнних конфліктах у період 1945-1960 р.р.....*1217

Леп'явко С.А.

*Діяльність О. Корнієвського в бандурній справі.....*1228

Малацай І.В., Звягінцев Є.В.

*Голокост в першій Словацькій Республіці 1939-1945 років.....*1242

Меньшиков С.О.

*Історія стратегічного партнерства: АТ «Українські енергетичні машини» і кафедра турбінобудування НТУ «ХПІ» у спільному пошуку інновацій.....*1256

Перепелюк О.М., Візер С.О.

*Особливості формування української музики епохи Бароко.....*1268

УДК 336.24.07:343.359.3](477.83) «192»

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-1186-1202](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-1186-1202)

Кліш Андрій Богданович доктор історичних наук, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 48027, тел.: (0352) 53-59-01, <https://orcid.org/0000-0001-6074-6064>

Москалюк Микола Миколайович доктор історичних наук, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 48027, тел.: (0352) 53-59-01, <https://orcid.org/0000-0002-4122-5834>

БОРОТЬБА «ДИРЕКЦІЇ МИТ У ЛЬВОВІ» З КОНТРАБАНДОЮ (1920-ТІ РР.)

Анотація. Упродовж 1920-х рр. «Дирекція мит у Львові» активно боролася з контрабандою, що було серйозною проблемою того часу. Спостерігаються інтенсивні заходи, скеровані на попередження та припинення незаконного ввезення товарів через кордон. Одним з основних методів боротьби було посилення контролю за кордоном та на митницях. Для цього залучалися кваліфіковані кадри, які відповідали за перевірку та інспектування товарів, що перетинали кордон. Також використовувалися різноманітні технічні засоби для виявлення прихованих вантажів. Поряд з цим, здійснювалися оперативні заходи зі з виявлення контрабандних мереж та затримання осіб, що займалися незаконною торгівлею. Для цього створювалися спеціальні комісії та мобільні групи для проведення обшуків та розслідування справ. Окрім того, «Дирекція мит у Львові» співпрацювала з іншими органами влади, зокрема з поліцією та військовими частинами, для координації зусиль у боротьбі з контрабандою. В результаті цих заходів, незважаючи на складну ситуацію, вдалося значно зменшити обсяги контрабандного ввезення товарів і зменшити вплив незаконної торгівлі на економіку регіону.

Незважаючи на складні умови, «Дирекція мит у Львові» змогла встановити контроль за митними пунктами і кордоном з виявлення та припинення контрабандних операцій. В результаті систематичних

заходів із боротьби з контрабандою вдалося покращити ситуацію та забезпечити стабільність за митницями упродовж досліджуваного періоду. «Дирекція мит у Львові» звертала увагу на розвиток міжнародного співробітництва в сфері боротьби з контрабандою, зокрема через укладення міжнародних угод та спільних оперативних дій з іншими країнами для припинення міжнародних контрабандних мереж. У результаті цих заходів, хоча контрабанда залишалася проблемою, що потребувала постійного контролю, «Дирекція мит у Львові» досягла значного прогресу у боротьбі з цим явищем упродовж 1920-х рр., що сприяло зміцненню законності та економічному розвитку Другої Речі Посполитої.

Необхідно відзначити, що боротьба з контрабандою була складним і тривалим процесом, оскільки контрабандисти постійно вдосконалювали свої методи та стратегії ухилення від митного контролю. Вони використовували різноманітні шляхи та способи для транспортування контрабандних товарів, включаючи хабарництво, підробку документів та використання схеми переправи через нелегальні шляхи. Незважаючи на ці виклики, «Дирекція мит у Львові» продовжувала активно працювати над удосконаленням своїх методів та стратегій боротьби з контрабандою, щоб забезпечити ефективний митний контроль і забезпечувати наповнення державного бюджету Другої Речі Посполитої.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, «Дирекція мит у Львові», митна варта, контрабанда, боротьба з контрабандою.

Klish Andriy Bogdanovych Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of History of Ukraine, Archaeology, and Special Branches of Historical Sciences, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk, Kryvonosa St., 2, Ternopil, 48027, tel.: (0352) 53-59-01, <https://orcid.org/0000-0001-6074-6064>

Moskalyuk Mykola Mykolayovych Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of History of Ukraine, Archaeology, and Special Branches of Historical Sciences, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk, Kryvonosa St., 2, Ternopil, 48027, tel.: (0352) 53-59-01, <https://orcid.org/0000-0002-4122-5834>

THE FIGHT AGAINST SMUGGLING BY THE «DIRECTORATE OF CUSTOMS IN LVIV» (1920s)

Abstract. During the 1920s, the «Directorate of Customs in Lviv» actively combated smuggling, a significant problem of the time. Vigorous

measures were taken to prevent and halt the illegal importation of goods across the border. Strengthening control at customs and abroad was a primary strategy, involving the deployment of qualified personnel responsible for inspecting goods crossing the border. Various technical means were utilized to detect hidden cargo. Additionally, operational measures were undertaken to dismantle smuggling networks and apprehend individuals engaged in illicit trade. Special commissions and mobile groups were formed for searches and investigations. Collaboration with other authorities, including police and military units, was crucial for coordinated efforts against smuggling. Despite challenging circumstances, these measures substantially reduced the volume of smuggled goods and mitigated the impact of illegal trade on the region's economy.

The «Directorate of Customs in Lviv» successfully asserted control over customs points and the border, effectively intercepting smuggling operations. Systematic anti-smuggling measures led to improved customs stability during the reviewed period. The Directorate emphasized the importance of international cooperation in combating smuggling, pursuing agreements and joint operations with other countries to dismantle international smuggling networks. Although smuggling persisted as a problem requiring ongoing vigilance, significant progress was made throughout the 1920s, contributing to the legal framework and economic development of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth.

The fight against smuggling was a multifaceted and enduring endeavor, as smugglers continually adapted their methods to evade customs. They employed various routes and tactics, including bribery, forgery, and illegal crossing schemes. Despite these challenges, the «Directorate of Customs in Lviv» persistently refined its methods and strategies to combat smuggling, ensuring effective customs control and revenue generation for the Second Commonwealth.

Keywords: Second Commonwealth, «Directorate of Customs in Lviv», customs enforcement, smuggling, anti-smuggling efforts.

Постановка проблеми. Питання контрабанди, з якою зіштовхнулася «Дирекція мит у Львові» упродовж 1920-х рр., стала серйозним викликом для влади та економіки Другої Речі Посполитої, оскільки контрабанда стала поширеним явищем, що суттєво підривало фінансові надходження до бюджету та загрожувало легальній комерції. Під контрабандою розумілося незаконне ввезення та реалізація товарів без сплати відповідних митних зборів та податків. Це створювало нерівні умови для підприємств, що виконували всі необхідні формальності та

сплачували податки. Крім того, контрабанда була пов'язана з організованою злочинністю, яка отримувала прибуток з нелегальної торгівлі. Тобто, контрабанда не лише загрожувала фінансовому становищу наповненню бюджету Другої Речі Посполитої, але й підривала довіру до влади, законності, спричиняла загрозу громадській безпеці. «Дирекція мит у Львові» була вимушена приймати ефективні заходи для боротьби з цією нагальною проблемою 1920-х рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Задекларована проблема системно і цілісно науковцями не вивчалася. Тим не менше, варто відзначити А. Мицака, який характеризував організацію і структуру Львівської митниці [1]. В. Чорного, що описував митну справу в Україні [2]. К. Колесников, О. Морозов, Г. Виноградов висвітлювали історію митної справи в Україні [3]. Н. Сай аналізувала становлення та розвиток митної справи на західноукраїнських землях з IX ст. – до 90-х рр. XX ст. (на матеріалах львівської митниці) [4]. С. Кулик досліджувала дефініцію контрабанди міжвоєнного періоду як соціально-економічного явища та її моральні аспекти [5, с. 162–164], умови та особливості переміщення транспортних засобів через митні кордони Речі Посполитої у міжвоєнний період [6, с. 86–91], підготовку кадрів митної служби «Дирекцією мит у Львові» (1920-ті рр.) [7, с. 217–230] тощо. Тим не менше задекларовану проблему практично не проаналізовано, що й складає наукову новизну публікації.

Джерельну основу складають фонд 162 («Дирекція мит, м. Львів. 1922–1939 рр.») Центрального державного історичного архіву України, м. Львів (далі – ЦДАІ України) [8–9; 11–22; 25–28; 30–36], законодавчий вісник Другої Речі Посполитої «Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej» [Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 121 poz. 700], офіційне видання Тарнопільського воєводства «Dziennik Urzędowy Województwa Tarnopolskiego» [10, s. 11], періодичні видання «Goniec Krakowski» [23, s. 4], Gazeta Lwowska [29, s. 3].

Мета статті – проаналізувати боротьбу з контрабандою «Дирекції мит у Львові» упродовж 1920-х рр.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на успіхи, проблема контрабанди не була повністю вирішена, тому «Дирекція мит у Львові» (далі – ДМЛ) продовжувала вживати заходів для зменшення її впливу на економіку та суспільство. Боротьба з контрабандою стала важливим етапом у формуванні митної системи та закладанні основ правової держави в Другій Речі Посполитій. Так, надзвичайний уповноважений боротьби з контрабандою ДМЛ повідомляв про те, що на деяких ділянках митного кордону контрабандисти використовують собак для

незаконного перенесення товарів, доручав «компетентним особам звернути пильну увагу на обставини такої контрабанди та негайно повідомляти про випадки вилову собаки з товаром» [8, арк. 31]. 12 лютого 1926 р. інспекторат митної варти (далі – ІМВ) у Снятині повідомляв ДМЛ про те, що деякі відділи митниці використовували інформацію, отриману від колишніх контрабандистів [8, арк. 34 зв.]. «Якщо когось спіймано на гарячому або притягнуто до кримінальної відповідальності, то, якщо її підозрюють у втечі, цю особу неможливо встановити негайно, її може тимчасово затримати будь-який громадянин» [9, арк. 133 зв.]. Власне з таким проханням звертався тарнопільський воєвода до підпорядкованих йому староств. Зокрема, на підставі листа староства м. Рівного повідомлялося про те, що 5 січня 1922 р. Адольф Новоселецький, римо-католик, 21 року, неодружений, втік з-під варти, засуджений за незаконний перетин кордону та контрабанду людьми до штрафу в розмірі 10 тис. марок й тримісячне ув'язнення [10, s. 11].

4 квітні 1924 р. Дирекція державних залізниць (далі – ДДЗ) у Станіславові повідомляла ІМВ у Снятині про арешт одного із туристів, у якого виявили нарізну зброю і контрабанду, які він залишив у спальному вагоні потяга. У допомозі при перевезенні контрабанди підозрювали також провідника Зважаючи на інцидент, ДДЗ рекомендувала ІМВ у Снятині ретельніше перевіряти спальні вагони на предмет перевезення незаконних вантажів [11, арк. 38]. Влітку 1927 р. Дирекція мит Міністерства фінансів (далі – ДМ МФ) інформував ДМЛ про те, що згідно із повідомленнями польських консульських установ, «...іноземці, які проїжджали через Польщу, зазнавали жорстких перевірок на польських прикордонних митницях як через недостатньо ввічливе ставлення, так і через те, що на кордоні затримували дрібні речі» [12, арк. 23]. Зважаючи на зазначені обставини, ДМ МФ наказувала митницям пропускати туристів без стягнення мита на їх особисті речі, що не підлягали митному оформленню і ввічливо ставитися до них [12, арк. 23]. Ситуація не суттєво змінилася, оскільки 22 листопада 1928 р. ДМЛ інформувала підпорядковані митні структури про скарги туристів на проведення митних оглядів, паспортний контроль тощо [13, арк. 10 зв.].

Працівники прокуратури, державної поліції та органів безпеки також мали право тимчасово затримати порушників митних правил, навіть за відсутності ордера на арешт, якщо зволікання було небезпечним. Затриману особу мали негайно звільнити після апеляції судді повітового округу, в якому зроблено затримання. Окружний суддя

мав допитати його не пізніше наступного дня після прибуття. Якщо окружний суддя вважав, що затримання було необґрунтованим, він розпоряджався звільнити зазначену особу. В іншому випадку видавав ордер на повторний арешт [9, арк. 133 зв.].

Штрафні санкції за вказані порушення виражалися у грошовому еквіваленті, або ж у разі неможливості їх сплати в тимчасовому арешті. Інструкцією заборонялося використання вогнепальної зброї охоронцями митної варти проти вершників, тому митних інспекторів та комісаріати державної поліції зобов'язували постійно доводити її до особового складу в конфіденційній формі. Особливо це стосувалося контрабандистів, якщо не було нагальної необхідності для застосування штатної зброї функціонерами митної варти або працівниками державної поліції. Алгоритм застосування зброї регулювався «Положенням про використання зброї у прикордонних районах» з обов'язковим ознайомленням з її змістом усього особового складу [14, арк. 17 зв.].

Окремо йшлося про те, що контрабандистів необхідно було «повертати назад у країну», а місцевому прикордонному населенню повідомляти, що, наприклад, «зараз вивезення коней за кордон законним шляхом дозволено», тому будь-які спроби контрабандного вивезення коней ставали причиною того, що компетентні органи «досліджували сліди, які майже завжди приводили до виявлення злочинної діяльності», а податкові структури «розслідували справи і карали винних» [14, арк. 18].

8 лютого 1926 р. ІМВ у Живці подавав статистику за 1–6 лютого поточного року затримання контрабанди на суму 72 злотих (далі – зл.) [15, арк. 54]. Зважаючи на той факт, що у січні – першій декаді лютого поточного року в згадуваній структурі працювало 1672 функціонери [15, арк. 58], це було дуже небагато. Аналіз архівних даних ІМВ у Заліщиках свідчив про те, що упродовж 1925 р. затримано 59 осіб, які нелегально перевозили товар без його розмитнення, 86 – без товару. Загалом кількість вилученого становила суму в розмірі 4587 зл. [16, арк. 10–10 зв.]. Для порівняння в усіх п'яти Дирекціях мит, зокрема, у Варшаві за окреслений час вилучено товарів на суму 6725,80 зл., Познані – 9165,48 зл., Мисловіці – 23975,96 зл., Вільно – 7446,46 зл., Львові – 13848,30 зл. Всього 61162 зл. [16, арк. 11; 17, арк. 25 зв.]. Наприклад, у відповідності з офіційними даними за травень 1925 р., у п'яти ІМВ затримано 179 осіб з контрабанду. Зокрема у Городенці 27, Снятині – 31, Ворохта – 4 [18, арк. 6–7].

6 грудня 1926 р. ІМВ у Дуклі повідомляв про те, що у п'яти ДМ за одинадцять місяців поточного року затримано 1403 осіб, вартість вилучених товарів складала 87480,11 зл. [19, арк. 123 зв.]. ІМВ у

Снятині інформував про те, що на 31 травня 1926 р. за незаконний перетин кордону затримано 112 осіб без товару, 190 – з товаром. Загальна вартість вилученого становила 8863,72 зл. [20, арк. 79–79 зв.]. 11 грудня 1925 р. ДМЛ зверталася до Міністерства фінансів (далі – МФ) з приводу виплати винагороди митникам за виявлення контрабанди алкоголю [21, арк. 94]. Позаяк 15 жовтня 1925 р. митна інспекція у Заліщиках інформувала ДМЛ про бажання отримати премії за конфіскацію алкоголю, ввезеного з Румунії. Для отримання премії необхідно було подати звіти про конфіскацію до МФ, яке приймало рішення щодо її виплати [21, арк. 94 зв.].

З метою забезпечення належного митного огляду поїздів, які відправлялися та прибували до Румунії транзитом через станцію Снятин-Залуччя, митні органи вживали певних заходів безпеки, зокрема, у нічний час освітлювали її. Однак цих заходів було недостатньо, що полегшувало «різним суб'єктам можливість ухилятися від митного огляду» [22, арк. 16]. Час від часу до ДМЛ надходили усні скарги від місцевих торгівців про зростання контрабанди дешевших румунських товарів, тому що «...країна не може запобігти тому, величезний кордон охоронявся недостатньою кількістю військ...» [22, арк. 16 зв.].

Призначені перевірки показали, що особового митного складу достатньо для проведення огляду багажу громадян [22, арк. 29]. Поставало питання про контрабанду з боку залізничників, які обслуговували щоденні потяги до Румунії. Для того, щоб державна поліція контролювала їх, наказано, перед відправленням залізничного транспорту, складати іменний список поїзних бригад і чергових станції [22, арк. 29]. 4 вересня 1923 р. «Gones Krakowski» повідомляв про те, що на прикордонній станції Снятин-Залуччя виявлено значні зловживання залізничників та експедиторів через підроблення накладних, пов'язаних з вартістю товарів, експортованих до Румунії. Йшлося про завдані збитки орієнтовно на 100 млн марок польських з урахуванням девальвації грошової одиниці. У зв'язку з втручанням прокуратури затримано трьох працівників залізниці, шестеро зловмисників перетнуло кордон з Румунією. Зловживання службовим становищем працівників залізниці та експедиторів виявлено у доволі простий спосіб: відправник вантажу подав до митних органів вимогу на відшкодування вартості товару, порівняння накладних вивело митників на дані, що суттєво різнилися. «Ми припускаємо, що наша влада присутня у цьому прикордонному болоті, нарешті викоринить цілий ряд зловживань, які шкодять нам» – резюмувала газета [23, s. 4].

ДМЛ подавала до Міністерства внутрішніх справ інформацію щодо розподілу винагород за сприяння у розкритті злочинів, що

підпадали під дію кримінально-фіскального закону [24]. Митна структура вважала, що не варто винагороджувати осіб, «які лише незначною мірою співпрацювали у пійманні злочинця чи суб'єкта злочину», а також ті, що «іншим чином сприяли розкриттю злочину», тобто інформатори. Не варто винагороджувати службовців митної варти, які не приймали безпосередньої участі у затриманні злочинця, обмежувалися виданням необхідних розпоряджень. Неоднозначне тлумачення цього положення призвело б до «...абсурдної ситуації, коли посадовець отримував би грошову винагороду чи не за кожен звичайну діяльність, виконану за цією сферою діяльності, яка входила до його обов'язків...» [25, арк. 40]. Наприклад, три працівники митниці брали участь у затриманні контрабандистів. Однак лише двоє із них мали б бути нагороджені, позаяк один із них був на сторожі «...набагато далі, так що він не міг поспішати на допомогу своїм товаришам» [25, арк. 40].

Фактом була і його участь у затриманні контрабандистів, «...неправильно виключати його з нагородження, оскільки він брав активну участь в облаві» [25, арк. 40]. З іншого боку, винагорода начальникові посадових осіб, задіяних у затриманні контрабанди, яка не брала участі суперечило тлумаченню наказу і «...не повинно мати місце» [25, арк. 40]. МФ вважало, що непотрібно нагороджувати осіб, які не приймали безпосередньої чи опосередкованої участі у затриманні злочинця чи суб'єкта злочину або не були інформаторами, а обмежилися лише розпорядженнями, необхідними для розкриття злочину, що було їх обов'язком. Протилежне тлумачення положень про винагороду призвело б до складної ситуації, коли посадова особа за будь-яке розпорядження, що належало до її обов'язків, одержувала б, незалежно від постійного окладу, матеріальну винагороду [25, арк. 40].

ДМ МФ радив дотримуватися цього принципу якомога суворіше при поданні клопотань про нагородження. Рекомендував звертати основну увагу на неприпустимість і недоцільність представлення посадових осіб до нагород. Чиновники, які перебували на керівних посадах, не брали і не могли брати участь у затриманні контрабандистів, не підлягали нагородженню [25, арк. 40]. Тим не менше, не завжди такі рекомендації виконувалися. Так, 15 квітня 1926 р. ДМ МФ повідомляв ДМЛ про те, що варто було б нагородити інших працівників ІМВ в Заліщиках, а не лише їх очільника [26, арк. 101].

Адміністративний відділ управління охорони кордону ДМЛ на підстав наказу нагороджував працівників, які доволі активно боролися з контрабандою товарів через митний кордон Другої Речі Посполитої: старшого охоронця Левка Войцека, охоронців Йозефа Піхоцького,

Августина Зенона, Людвика Кайдана. Валентинові Завадському з комісаріату Городенка вручили премію за боротьбу з контрабандою на загальну суму 102,50 зл. з приводу затримання 53 л горілки з Румунії [8, арк. 36].

Попередньо Адміністративний відділ управління охорони кордону ДМЛ видав наказ щодо організації лижних змагань у одній з ІМВ. Йшлося насамперед про нетактовність одного із високопосадовців, який, будучи членом журі, самостійно, без консультацій, оголосив результати конкурсу та розподілив призи не за службові показники, а власні симпатії. Зважаючи на обставини, ДМЛ забороняла без її дозволу проводити будь-які змагання та конкурси, до їх організації залучати осіб, які безпосередньо займаються спортом або є активістами громадського і культурного життя. Інспекцію «...закликали суворо дотримуватися вищезазначеного наказу, зазначаючи, що ні змагання, ні виступи не можуть порушувати звичайний хід служби» [8, арк. 27]. У відповідності із запитом одного з митних управлінь йшлося про виплату гонорарів працівникам митних органів, сплачених за дії, що здійснювалися поза офіційним місцем або в неробочий час [27, арк. 136 зв.]. МФ рекомендувало дотримуватися існуючих правил щодо графіка роботи з тим, щоб кожен працівник мав не більше двох вихідних на тиждень, виконував усі заплановані дії упродовж робочого часу. Однак їх виконання поза межами служби не були проступком, за які накладався штраф [27, арк. 152 зв.].

Суттєвою проблемою, на яку звертала увагу ДМЛ, була контрабанда коней. 9 березня 1926 р. ДМЛ надавала роз'яснення щодо цього питання. Йшлося про те, що, на думку митної варти, запити про їх вивезення були «дивними» [14, арк. 16 зв.]. Насправді йшлося про законне вивезення коней за кордон на умовах отримання дозволу й сплати відповідного мита. ДМЛ наголошувала на тому, що «немає необхідності звертатися за дозволом на їх експорт за кордон, але за умови, що експорт здійснюватиметься відповідно до положення статті 3 про митний тариф». Продавців коней зобов'язували представити промисловий патент митниці, тоді як фермери їх не подавали. Вивезення коней не передбачало наявності сертифікату про законне походження іноземної валюти [14, арк. 17]. Механізм вивезення коней передбачав сплату митного тарифу. Дозвіл надавався ІМВ на експорт коней за кордон через конкретно вказану митницю та час її проходження. Копія наданої ліцензії надсилалася до компетентної митниці та ІМВ. Натомість митниця мала отримати оригінал дозволу, приступити до оформлення коней, передати власникові копію

експортної декларації з якою він мав з'явитися на митний пост і передати її службовцеві, який контролював процес вивезення коней [14, арк. 17].

Міністерство сільського господарства надавало дозвіл на транспортування коней територією на таких умовах: усі тварини повинні мати сертифікати походження і стану здоров'я (для кожної окремо), з зазначенням, що в місцевості, з якої їх вивезено в межах 30 км упродовж 40 днів не виявлено інфекційних хвороб, характерних для копитних; при виявленні підозр на захворювання – весь транспорт вилучався відповідними службами; вагони, які використовували для перевезення тварин, мали бути щільними, щоб з них не випадав корм або підстилка; розвантаження навантаження коней під час транспортування, а також викидання або вилучення мертвих коней заборонялося [28, арк. 4].

Інструкція передбачала, що усіх коней слід було утримувати під ретельним наглядом митної варти з тим, щоб не було незаконного перетину кордону і перевезення контрабанди. Податковий штраф за незаконне переміщення коней за кордон становив суму в розмірі 20–100 зл. матеріальної відповідальності. На особу або групу осіб, які вчиняли правопорушення, складався відповідний протокол. У випадку втечі контрабандиста або його неспроможності забезпечити достатню безпеку коней, вони передавалися на утримання місцевій владі у відповідності з правилами, передбаченими інструкцією [14, арк. 17 зв.].

Отримання сертифікату було основною умовою експорту будь-яких товарів або вантажів. Так, 12 вересня 1925 р. у відповідності з розпорядженням «Banku Polskiego» експортні курси валют при видачі сертифікатів знижувалися. Так, за 100 кг пшениці на 4,50 дол. США, 100 кг жита і ячменю – 3,50 дол. США [29, с. 3]. 4 січня 1927 р. ДМ МФ інформував митницю у Снятині-Залуччі про те, що 24 листопада 1926 р. подано заявку на видачу експортних квитанцій на партії металургійної продукції. Окрім видачі експортних квитанцій, також мали бути заявки на повернення деклараційних квитанцій, складених під час оформлення вантажів на експорт [30, арк. 5].

Незважаючи на наявність сертифіката про походження вантажу, митниця у Львові додатково нарахувала до сплати 27,90 зл., повернувши його власникові [31, арк. 40]. Наприклад, сертифікат про походження вантажу з Праги за номером 6000 подано в архівній справі [31, арк. 39]. Так, одна із фірм за вивезення товару вагою 15100 кг сплатила до державної скарбниці 1676,40 зл. [32, арк. 8]. Формально конфіскованим товаром розпоряджалося МФ. Наприклад, 20 січня 1926 р.

передано конфіскований судом спирт, непридатний для «споживання як напій», планувалося використати для лабораторних цілей або освітлення службових приміщень – «на розсуд митного управління» [8, арк. 38].

Про показники функціонування ДМЛ свідчила статистика. Так, за грудень 1925 р.: ДМ у Варшаві (3 ІМВ), затримано 857 осіб з товаром на суму 5099,76 зл.; Познані (9 ІМВ), затримано 690 осіб, з товаром на суму 2616,98 зл.; Мисловице (3 ІМВ) – відповідно 344 осіб, вартість затриманого товару 1108,13 зл.; Львів (8 ІМВ) – 145 осіб, сума затриманого товару 4557 зл.; Вільно (1 ІМВ) – 69 осіб, сума затриманого товару складала 1010,20 зл. Всього 5 ДМ, контролюючи 24 ІМВ, затримали 2105 осіб, на загальну суму 12042,07 зл. Конфісковані товари, це в основному сигарети, цукор, кухонна сіль, м'ясо, сало, револьвери, набой, тканини, взуття, жіночий одяг, радіопередавачі, музичні інструменти, дитячі возики, коні, свині, корови тощо [27, арк. 124–124 зв.].

Аналіз інформації щодо незаконного перевезення товарів і затримання осіб на січень 1926 р. свідчив про те, що у восьми ІМВ – Заліщики, Снятин, Ворохта, Долина, Самбір, Дукля, Живець, Новий Сонч – затримано 134 особи з контрабандним товаром, без товару – 140 осіб. На нашу думку, найбільшим попитом серед контрабандистів користувався спирт. На митному кордоні Другої Речі Посполитої затримано 2973,35 тис. л. Загальна вартість усіх затриманих товарів становила 15087,46 тис. зл. [8, арк. 40–40 зв.]. 25 лютого 1926 р. ДМЛ у наказі № 45 звертала увага підпорядкованих митних структур, зокрема у Живці, на відсутність кількості затриманих товарів, їх списку, вартості тощо [8, арк. 40 зв.].

За нашими підрахунками, в усіх п'яти ДМ у Варшаві, Львові, Познані, Мисловці, Вільно на листопад працювало 24 інспектори, з них 1 особа – у Вільно, по 3 – у Варшаві і Мисловці, 8 – у Львові, 9 – у Варшаві. Усього законно перевірено 2105 осіб, сплачено мита у розмірі 14392,07 тис. зл. Так, один інспектор у Вільно перевірів 69 осіб, які законно перетинали кордон з товарами або без них, сплачено мита на суму 1010,20 зл., три інспектори у Варшаві відповідно перевірили 857 осіб, сплачено мита у розмірі 5099,76 зл., три інспектори у Мисловці перевірили 344 особи, сплачено мита на суму 1108,13 зл., вісім інспекторів у Львові перевірили 145 осіб, сплачено мита у розмірі 4557 зл., дев'ять інспекторів у Познані перевірили 690 осіб, до державної скарбниці сплачено мита на суму 2616,98 зл. [8, арк. 24].

Маємо випадки контрабанди серед комерсантів. Адвокат Леон Гартман звертався до ДМЛ у кримінально-фіскальній справі про

звинувачення купця Єхлева Каца в контрабандному ввезенні товару з Румунії. Річ у тому, що 1 березня 1927 р. митниця у Львові порушила справу за незаконне ввезення 20 кг овечих шкур і 14 штук хутра. Захисник наполягав на тому, щоб конфіскований товар передали власникові, позаяк з часу його затримання минуло понад 9 місяців і «...справа не була вирішена» [33, арк. 8]. Адвокат наполягав на визнанні права власності на них за Є. Кацом, вважаючи, що 20 кг овечих шкур ввезено цілком легально і належним чином розмитнено [33, арк. 25–25 зв.]. Купець Є. Кац стверджував, що надав товар вагою 52 кг для оформлення митної декларації на підставі довідки МФ, сплативши мито в розмірі 1473,15 зл. у відповідності з тарифами. На зазначений товар поширювалася дія митної декларації (номер 1184), яку він передав для Мойсея Лаубера зі Снятина, що надіслав його поштою до Львова. Окремо Є. Кац в грудні 1926 р. завіз до Другої Речі Посполитої ще 14 штук хутра, фарбованого у Снятині [33, арк. 25 зв.].

У протоколі допиту Є. Каца від 27 грудня 1926 р. з'ясовано, що він, довідавшись про арешт майна, намагався отримати у Снятині, в М. Лаубера, митну декларацію, щоб підтвердити податковій інспекції сплату мита. Натомість останній відмовився йому передати документ. Суд у Снятині ухвалив рішення передати митну декларацію Є. Кацові і за його ж кошти зробити її копію [33, арк. 26–26 зв.]. Незважаючи на це, адвокат Л. Гартман, так і не отримав кінцевого рішення щодо цієї справи, хоча товар був «...законно імпортований і належним чином розмитнений, підтвердження цього був підпис власника при свідках» [33, арк. 26 зв., 27]. 12 січня 1927 р. ДМЛ зверталася до прокуратури з приводу врегулювання кримінальної справи проти Є. Каца щодо порушень положень 5.51 відповідно до § 307, 308 і 312 «Постанови про загальну монополію». Виявилося, що зібрати весь доказовий матеріал ще не вдалося [33, арк. 32].

Кримінально-фіскальна справа набула певного резонансу, тому Міністерство юстиції зверталася до ДМЛ про інформування щодо розслідування. Митна структура наполягала на тому, що «справу слід розглядати як контрабанду», а осіб, які співпрацювали зі слідством, варто винагородити за сприяння у розкритті злочинів, що підлягали кримінальному та фіскальному провадженню [33, арк. 30]. На підставі анонімного повідомлення, яке отримав П. Декерт, слідчий поліції у Львові й агент розвідки, проведено перевірку в помешканні А. Пінкля, знайдено пакунок вагою 20 кг з овечими шкурами і 14 штук хутра. А. Пінкль повідомив слідчому поліції про те, що товар незаконно ввезено. Вилучений товар передано митниці, яка оцінила його вартість у приблизно 600 зл. [33, арк. 34, 35–35 зв.].

Під час подальших слідчих дій, в помешканні Є. Каца затримано громадянина Румунії, підозрюваного у контрабанді, за суперечливі свідчення й допитано [33, арк. 34 зв., 36]. А. Пінкль заявляв слідчому, що у зимовий сезон Є. Кац незаконно отримував 3–4 пакунки з 8–10 овечими шкурами [33, арк. 35 зв.]. У протоколі обшуку помешкання Є. Каца зафіксовано знайдені незаконно ввезені речі на суму 7080 румунських леїв, 301 дол. США, паспорт, гаманець і нотатник із його записами [33, арк. 36].

27 квітня 1927 р. ДМЛ звинувачував Б. Крохмана у контрабанді. За незаконне переміщення вантажу поза митним кордоном на загальну суму 348,85 кр. У подальшому ця сума складала 9707,50 зл. [34, арк. 19]. 29 квітня поточного року ДМ МФ здійснював запит до ДМЛ щодо суми збитків, завданої Б. Крохманом, встановленої на рівні 4853,75 зл. За нашими даними, 9707,50 зл. Оскільки вона становила різницю між пільговим і звичайним митом в обсязі 200 кг, на які зазначена особа мала ліцензію на імпорт. Не було єдиного рішення щодо частини нерозмитнених товарів, за відсутності ліцензії, вантажів, що накопичилися на пошті з товарами з Німеччини [34, арк. 20]. Таких «накопичених» товарів та вантажів за даними відділу «Б» митного поштового відділення у Львові упродовж 28 березня – 3 квітня 1926 р., за сім робочих днів – надіслано 750, отримано – 536, не відправлено – 931 [26, арк. 63–64].

9 червня 1927 р. ДМ МФ повідомляв ДМЛ про провадження кримінальної справи проти Б. Крохмана на запит місцевої митниці щодо остаточного вирішення справи на рівні суду першої інстанції. Обвинувачений мав право на оскарження в суді другої інстанції. Однак ДМ МФ «...вважала недоцільним надавати Управлінню вказівки, які могли вплинути на вирішення справи в суді першій інстанції» [34, арк. 8]. Скарга, подана Б. Крохманом, подавалася на «..незаконне, нібито піддане сумніву відправлення, надіслані йому з взуттям...», залишено без розгляду. ДМЛ мала повідомити підозрюваного щодо вирішення означеної ситуацію [34, арк. 8].

12 квітня 1926 р. митниця у Кракові подала до ДМЛ запит муніципалітету міста Гарнува про надсилання суми в розмірі 34 зл. для оплати витрат у відповідності з постановою місцевого суду позову щодо купця С. Шрауба. Кошти мали покрити за рахунок місцевої влади [35, арк. 340]. Митницю просили негайно надати протокол допиту інспектора Е. Новака у зв'язку з незаконним митним оформленням двох ящиків шовку, про які повідомляла фірма «Krakowska Cracovia» [36, арк. 8]. Співвласник фірма 6 квітня 1927 р., як експедитор,

задекларував вантаж вагою 936 кг. Під час митного оформлення з'ясувалося, що він приховав тютюнові вироби вагою 46550 кг [36, арк. 13].

Виявилось, що компанія-експедитор у Відні помилково надіслала ящики з шовком, який вже попередньо перебував на складах в одержувача товару. МФ «...зазначало та пояснювало, що не можна знайти жодного злочину в невідповідності митної декларації, вона супроводжувалася видимою та очевидною помилкою...» [36, арк. 14].

Незважаючи на позицію МФ, ДМЛ проводило «вичерпне додаткове офіційне розслідування», очну ставку з колишнім інспектора митниці [36, арк. 14]. Він стверджував, що «оскільки одного разу отримав інформацію про те, що фірма «Krakowska Cracovia» розмитнює шовкові тканини як вовняні, наказав митникові Новаку провести додатковий огляд товару...» [36, арк. 18]. У відповідності з митною декларацією (номер 18614 ex 1927), поданою судноплавною компанією, 5 січня 1927 р. фірмі «Krakowska Cracovia» доставлено дві коробки (номери 10469 і 10490) з товаром вагою 250 кг з позначенням «товар блідого кольору». Декларація супроводжувалася сертифікатом походження (номер 29038), виданим Торгово-промисловою палатою у Відні, у якому йшлося про ватну бавовняну тканину вагою 251 кг. Митному оглядові представлено вже оплачену декларацію (номер 18604) на білизну бавовняну білу. В зв'язку з виявленням шовкових тканин, замість бавовняних, складено штрафний протокол, за митною декларацією, де вага товару становила на 10 кг більшу від декларованої [36, арк. 31]. У одному із ящиків митницею виявлено 735,5 м натуральної шовкової тканини вагою 33,6 кг, в іншому – 1978,3 м, вагою 118,6 кг [36, арк. 31 зв.].

Висновки. Отже, боротьба з контрабандою відіграла важливу роль у діяльності ДМЛ. Особи, затримані за контрабанду, притягувалися до кримінально-фіскального провадження. Виявивши факти контрабанди, ІМВ повідомляли державну поліцію та ДМЛ. Якщо посадова особа, функціонер або службовець, призначені для розслідування порушення митного законодавства, недбало виконували службові обов'язки, підлягали звільненню із займаної посади. Контрабандні товари передавалися на зберігання до найближчої митниці або окружної податкової інспекції з метою проведення їх повного опису. До процесу залучалася державна поліція, складався акт про контрабанду. Митна варта мала право арештувати особу або осіб, підозрюваних у контрабанді.

Література:

1. Мицак А. П. Організація та структура Львівської митниці: сторінки історії. Львів: Тріада Плюс, 1999. 38 с.
2. Чорний В. Україна і митна справа: історичний нарис. К., 2001. 349 с.
3. Історія митної справи в Україні: Монографія / К. М. Колесников, О. В. Морозов, Г. М. Виноградов та ін.; За ред. П. В. Пашка, В. В. Ченцова. К.: Знання, 2006. 606 с.: іл.
4. Сай Н. Я. Становлення та розвиток митної справи на західноукраїнських землях з IX ст. до 90-х рр. XX ст. (на матеріалах Львівської митниці). Дис. ... канд. юр. наук. Львів, 2011. 185 с.
5. Кулик С. Дефініція контрабанди міжвоєнного періоду як соціально-економічного явища та її моральні аспекти // Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції (13–14 травня 2022 року, м. Тернопіль). Тернопіль: Вектор; ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 162–164.
6. Кулик С. Ю. Умови та особливості переміщення транспортних засобів через митні кордони Речі Посполитої у міжвоєнний період // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. Том 34 (73) № 1. Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 86–91.
7. Кулик Соломія. Підготовка кадрів митної служби Дирекцією мит у Львові (1920-ті рр.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. 2023. Том 39. С. 217–230.
8. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 81. 45 арк.
9. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 86. 221 арк.
10. Do wszystkich Panów Starostów Województwa Wołyńskiego z wyjątkiem Rówieńskiego // Dziennik Urzędowy Województwa Tarnopolskiego. Tarnopol, 1 grudnia 1922. 34 s.
11. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 9. 100 арк.
12. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 129. 79 арк.
13. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 1047. 70 арк.
14. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 82. 47 арк.
15. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 87. 266 арк.
16. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 88. 118 арк.
17. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 90. 220 арк.
18. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 27. 397 арк.
19. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 89. 118 арк.
20. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 91. 160 арк.
21. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 78. 114 арк.
22. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 7. 98 арк.
23. Olbrzymie nadużycia na stacji Sniatyn-Załucze // Gонец Krakowski. Kraków, 6 września 1923. 8 s.
24. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 121 poz. 700.
25. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 103. 40 арк.
26. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 92. 230 арк.
27. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 85. 330 арк.
28. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 132. 82 арк.
29. Zniżenie stawek waluty eksportowej // Gazeta Lwowska. 13 września 1925. Nr. 210. S. 3.

30. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 113. 155 арк.
31. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 134. 142 арк.
32. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 1043. Арк. 8.
33. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 148. 159 арк.
34. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 144. 20 арк.
35. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 93. 46 арк.
36. ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 147. 71 арк.

References:

1. Mytsak, A. P. (1999). *Orhanizatsiia ta struktura Lvivskoi mytnytsi: storinky istorii* [Organization and structure of Lviv Customs: pages of history]. Lviv: Triada Plus [in Ukrainian].
2. Chornyi, V. (2001). *Ukraina i mytna sprava: istorychnyi narys* [Ukraine and customs affairs: a historical essay], K. [in Ukrainian].
3. Kolesnykov, K. M., Morozov, O. V. & Vynohradov, H. M. (2006). *Istoriia mytnoi spravy v Ukraini* [History of customs affairs in Ukraine]. K.: Znannia [in Ukrainian].
4. Sai, N. Ya. (2011). *Stanovlennia ta rozvytok mytnoi spravy na zakhidnoukrainskykh zemliakh z IX st. do 90-kh rr. XX st. (na materialakh Lvivskoi mytnytsi)* [Formation and development of customs affairs in Western Ukrainian lands from the 9th century. to the 90s of the XX century. (on the materials of the Lviv Customs)]. Candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].
5. Kulyk, S. (2022). *Definitsiia kontrabandy mizhvoiennoho periodu yak sotsialno-ekonomichnoho yavyscha ta yii moralni aspekty* [The definition of contraband in the interwar period as a socio-economic phenomenon and its moral aspects]. *Tsinnisni oriientyry v suchasnomu sviti: teoretychnyi analiz ta praktychnyi dosvid: zbirnyk tez IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, Ternopil: Vector; TNPU, 162–164. [in Ukrainian].
6. Kulyk, S. Yu. (2023). *Umovy ta osoblyvosti peremishchennia transportnykh zasobiv cherez mytni kordony Rechi Pospolytoi u mizhvoiennyi period* [Conditions and features of movement of vehicles across the customs borders of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the interwar period]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Istorychni nauky*, 34 (73), 1, 86–91. [in Ukrainian].
7. Kulyk, S. (2023). *Pidhotovka kadriv mytnoi sluzhby Dyrektsiieiu myt u Lvovi (1920-ti rr.)*. [Training of customs service personnel by the Directorate of Customs in Lviv (1920s)] *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imen Ivana Ohiiienka. Istorychni nauky*, 39, 217–230. [in Ukrainian].
8. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 81. 45 ark.
9. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 86. 221 ark.
10. *Do wszystkich Panów Starostów Województwa Wołyńskiego z wyjątkiem Rówieńskiego. Dziennik Urzędowy Województwa Tarnopolskiego. Tarnopol, 1 grudnia 1922*, 34. [in Polish]
11. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 9. 100 ark.
12. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 129. 79 ark.
13. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 1047. 70 ark.
14. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 82. 47 ark.
15. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 87. 266 ark.

16. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 88. 118 ark.
17. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 90. 220 ark.
18. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 27. 397 ark.
19. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 89. 118 ark.
20. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 91. 160 ark.
21. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 78. 114 ark.
22. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 7. 98 ark.
23. Olbrzymie nadużycia na stacji Sniatyn-Załucze. *Gonec Krakowski*, 6 września 1923, 8.
24. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, Nr. 121, poz. 700. [in Polish]
25. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 103. 40 ark.
26. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 92. 230 ark.
27. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 85. 330 ark.
28. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 132. 82 ark.
29. Zniżenie stawek waluty eksportowej. *Gazeta Lwowska*, 13 września 1925, 210, 3. [in Polish]
30. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 113. 155 ark.
31. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 134. 142 ark.
32. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 1043. Ark. 8.
33. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 148. 159 ark.
34. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 144. 20 ark.
35. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 93. 46 ark.
36. TsDIAL Ukrainy. F. 162. Op. 1. Spr. 147. 71 ark.

Журнал

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія
«Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 3(21) 2024

Видавець:

Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління, Свідоцтво серія ДК №4957
від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.